

Lausunto arkistolain ja Kansallisarkistosta annetun lain muuttamisesta

VN/23654/2021

1 Asian tausta ja valmistelu

Asian valmistelu on ollut erittäin tarkkaa ja syvällistä. Antamani lausunto perustuu Arkistolain esiselvitys -työryhmän raporttiin 23.6.2020 (8 lukua ja 89 sivua) sekä hallituksen esitykseen 191/2016 (15 sivua). Työryhmän esiselvitys arkistolain muuttamisesta on hyvin laaja ja siinä on käyty lävitse hyvin tarkkaan koko olemassa oleva arkistolainsäädäntö ja sen suhde yleiseen lainsäädäntöön (esimerkiksi tiedonhallinta- ja julkisuuslakiin), joten raportin osia kommentoidaan tässä vain erittäin pääpiirteittäin. Suomessa on ollut kolme arkistolakia (18/1939, 184/1981 ja 831/1994).

2 Nykytila ja nykytilan arviointi

Yleisesti voisi olettaa, että arkistoalaa muuttavan digitalisaation seurauksena on ollut, että arkistotoimeen ja asiakirjahallintaan käytettävät teknologiat (esimerkiksi tietovälineet) määrittelevät uudella fyysisestä tilasta riippumattomalla tavalla sitä, kuinka informaatiota voidaan hallita yhä tehokkaammin. Esimerkiksi asiakirjan sisältämä informaation ilmeneminen on tieto- ja säilytysvälineen (esimerkiksi A4 paperiarkki tai tietokoneen kiintolevy) rajojen määrittämää. Siksi lainsäädännössä on tärkeää ottaa huomioon yhä enemmän digitalisaation aiheuttama muutos siihen, kuinka asiakirjassa olevaa informaatiota voidaan yhä tehokkaammin hyödyntää (esimerkiksi julkiset vanhatkin asiakirjat tulisivat olla laajemmin tutkijoiden saatavilla) ja säilyttää.

3 Tavoitteet

Arkistolainsäädännön tavoitteet on kuvattu tarkasti esiselvitys -työryhmä raportissa. Raportissa on selvitetty erittäin tarkasti arkistolainsäädännön tilaa. Arkistolainsäädäntöä on kehitetty Suomessa myös arkistotieteen ja sen teoreettisten käsitteiden kehittymisen seurauksena, samalla myös arkistolainsäädännön suhde ja sitä määrittelevät sidokset muuhun informaation käsittelyä ja hallintaa koskevaan lainsäädäntöön ovat laajentuneet.

Käsite tarkoittaa kielellisen termin tiedollista merkityssisältöä ja -yksikköä. Arkistokielessä käytetyt käsitteet ja niiden muodostamat merkityssuhteet ovat hyvin abstrakteja, joten siksikin on tärkeää, että tiedetään tarkasti mistä puhutaan – arkistolain eräänä tavoitteena onkin ollut selvittää arkistotoimen ja asiakirjahallinnan käsitteitä, mikä on tärkeää. Tieteellisessä kielessä käsitteiden (kuten 'asiakirja') merkitykset ymmärretään usein niiden esiintymis- ja käyttökontekstin avulla, koska usein käsitteen merkitystä on hyvin vaikeaa määritellä mitattavalla tavalla tarkasti.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

Jo taloudellisten syiden vuoksi arkistolaitoksen toiminnan tehostaminen on tärkeää. Toisaalta on tärkeää turvata arkistolaitoksen tutkimus- ja asiakaspalveluresurssit varsinkin tietopyynnöissä. Ei muuta kommentoitavaa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot ja kansainvälinen vertailu

En tunne kansainvälistä kehitystä riittävän tarkkaan, joten en osaa kommentoida sitä. Yleisesti suomalaiseen arkistotieteeseen ja sitä kautta lainsäädäntöön on vaikuttanut anglosaksinen ja toisaalta ruotsalainen sekä saksalainen arkistotiede.

6 Yksityiskohtaiset perustelut

Ei huomautettavaa.

7 Lakiehdotukset

Ei huomautettavaa.

8 Muut huomiot

Raporttia lukiessa vakuuttuu siitä, että lainsäädännössä on olennaista, kuinka asia käsitteellistetään ja määritellään. Käsitteen määrittelyyn vaikuttavat ratkaisevasti myös organisatoriset ja teknologiset puitteet, joissa arkistotoimen ja asiakirjan hallinnan prosessit tapahtuvat. Viimeistään 2000-luvulta eteenpäin myös tiedonkäsittelyyn liittyvä teknologia on mahdollistanut tiedonhallinnan tehostumisen ja helpottumisen. Kuinka tämä vaikuttaa arkistoalan työllisyystilanteeseen jää nähtäväksi.